

REFLEXIONS SOBRE EL *SERMÓ* PER ANIMAR A LA GENT CONTRA ELS FRANCESOS DEL P. JAUME VADA

A ningú no escapa la influència del P. Jaume Vada, rector dels escolapis de Santa Anna, en l'aixecament mataroní contra les tropes franceses el 1808; ultra la pertinença a la Junta Local, fou l'encarregat de pronunciar l'arenga o sermó per animar i impulsar els mataronins a la defensa de la ciutat des dels alts de Montgat (1).

Els fets històrics ja s'han analitzat en altres ocasions; ara només em detindré en el contingut del *sermó*, per endegar el pensament del P. Vada, la personalitat literària del qual és coneguda per altres estudis (2).

Començaré per una anàlisi global del *sermó* (3) i seguiré amb l'estudi d'algunes de les paraules emprades i que podem considerar com a clau d'una ideologia o postura, com són: nació, pàtria, poble, religió ...

El P. Vada va escriure algunes altres obres; el nostre Antoni Comas li atribueix una poesia en català amb motiu de la mort de Carles III, que es publicà a Mataró; el P. Josep Rius (4) enumera les seves tres obres cabdals: tres composicions en vers amb motiu de la vinguda de Carles IV a Barcelona el 1802 (5), una de les quals és en català *La Fama en lo Parnás* (6); cap al 1813 va escriure una *Oda al Beat Josep Oriol* (7); unes inscripcions per encàrrec de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, que s'han perdut, com altres possibles composicions allí presentades. El *sermó* té una forma i estil molt diferent de la resta i per això em limitaré, en aquest estudi, al seu contingut.

ESQUEMA DEL *SERMÓ*.

Tot i que, en alguns llocs, hom parli d'arenga, crec que podem continuar considerant la peça del P. Vada com un sermó; la seva estructura esquemàtica ho palesa.

Com a encapçalament, hi ha un verset del primer llibre del Macabeus cap. 1, vers. 7.

La introducció o exordi al mateix temps glossa el text inicial i exposa els punts a tractar; destaca els perills que amenacen la *religió*, la *pàtria* i a *nosaltres*; els exemples dels avantpassats han d'infondre coratge: *que nos meresca igual glòria a la que ells meresqueren*.

Després de l'*avemaria* i del silenci que hom feia, l'orador sagrat entra en el desenvolupament dels punts anunciats. Els mals que porten els francesos i contra els quals cal combatre són els següents: causen arreu múltiples destrosses, especialment dels llocs sagrats; capgiren les coses, destronant reis i canviant els regnes; imposen tributs al seu albir i sembla que tothom ha de prendre les armes perquè ells tinguin més regnes. Contra aquests perills immediats -diu el P. Vada- cal defensar els santuaris o llocs sagrats, la religió i les lleis.

FONT D'INSPIRACIÓ.

El P. Vada va inspirar-se principalment en el llibre primer dels Macabeus, a més d'utilitzar altres fonts bíbliques. Hi trobem setze citacions textuais en llatí, de les quals catorze corresponen al primer llibre dels Macabeus (per ordre de citació són: 2, 7; 2, 13; 2, 40; 2, 64; 3, 45; 3, 58; 3, 59; 3, 22; 2, 51; 4, 35; 2, 37; 3, 59; 2, 51 i 2, 27); una citació de l'evangelí de Mateu (24, 2) i una altra del salm 42, 8. A més, en dues ocasions l'orador fa unes clares citacions implícites (el text no és en llatí): una vegada del salm 137, 4 i l'altra del primer llibre de Samuel 17, 23-54).

Aquesta anàlisi em fa pensar que el P. Vada, per preparar el sermó, va llegir-se els primers capítols del primer llibre dels Macabeus; aquests capítols corresponen a l'ocupació de Palestina pels grecs i a la reacció de Mataties i, després, del seu fill Judes, fins a la primera restauració del temple de Jerusalem. És l'etapa que li interessa per al seu sermó; la resta de citacions són fetes de memòria i per això algunes no les posa en llatí, sinó que les deixa en català, tot i que eren prou conegudes.

Crec que no podem ignorar ni oblidar aquesta inspiració a l'hora de valorar el sentit del sermó del P. Vada. Catalunya es troba en aquell moment (1808) en circumstàncies similars a les que travessava Palestina en temps dels Macabeus: uns estrangers volen envair el territori, canviar els costums, enderrocar els temples, imposar una nova cultura (llengua, lleis, tradicions); la reacció -podem concloure amb el rector de Santa Anna- no pot ésser altra que l'aixecament en armes per a rebutjar l'invasor.

NACIÓ, POBLE, PÀTRIA.

Des que Pierre Vilar (8) va analitzar la utilització d'aquestes paraules en escrits de l'època de la guerra del Francès, altres han seguit l'exemple (9); eren mots sense un contingut encara ben definit pel que fa als aspectes nacionalistes; de totes maneres, sembla que quelcom en podem treure; si més no, veure la seva evolució tot fent camí cap a la seva delimitació.

En el sermó, el P. Vada fa el següent ús d'aquestes paraules:

- nació	4 vegades
- poble	3
- pàtria	12

Cal remarcar que, en les altres obres esmentades del P. Vada, trobem la paraula *pàtria* citada dues vegades en l'*Oda al Beat Josep Oriol* i, en *La Fama en lo Parnàs*, quatre vegades hi ha la paraula *poble*; en aquesta última obra quatre vegades més empra el mot *regne*, paraula que no trobem en el sermó.

A la paraula *pàtria* hi afegeix algun adjectiu, com: ma, 1 vegada; nostra (o nostres), 7; esta, 2 i amada, 2 vegades més.

La trilogia de què parla algun autor també la trobem en el P. Vada:

fe, religió, pàtria	1 vegada
religió, pàtria	1
religió, pàtrias, nosaltres	6
religió, lleys, pàtria, nosaltres	1

Nou vegades, doncs, torna a sortir la paraula *pàtria*, a més de les dotze anteriors. També en la trilogia trobem adjectius com nostra (aplicada a religió, pàtria, lleis) i santa (a religió).

En una ocasió fa esment dels *pares* o avantpassats i en una altra parla dels *nostres majors*.

El sentit d'aquestes paraules no sempre és clar; és a dir, es fa difícil discernir si es refereix a Catalunya o a Espanya o, fins i tot, si només parla de Mataró. Algunes coses són clares; primerament la paraula *nació* sempre significa la França de Napoleó. Amb la paraula *poble*, en una ocasió es refereix als jueus, en una altra als mataronins que han d'aixecar-se i en la tercera a la gent que no té poder; sembla que aquest darrer significat s'acomodi també als altres dos, de manera que entendriem per *poble* l'oposat a persones que tenen el poder o el govern. La paraula *pàtria* sembla referir-se a l'immediat (tant pel que fa a persones com a terres); en l'*Oda al Beat Josep Oriol*, *pàtria* dóna a entendre Catalunya de forma inequívoca; cap vegada no sembla referir-se a Espanya.

De totes maneres, no voldria pas produir la impressió que ens trobem davant d'un sermó nacionalista; ni s'havia arribat a una concreció d'aquesta ideologia, ni els termes emprats vulgarment tenien la càrrega que avui els podem donar; crec que hem d'entendre el conjunt dintre del context en què el planteja el P. Vada; és a dir, ha començat amb l'exemple o símil de l'aixecament dels Macabeus contra la invasió grega, on els jueus lluiten per defensar els costums dels seus *pares*; de manera semblant els mataronins han de fer front als francesos per a ser dignes dels seus avantpassats, pares o majors; i la paraula *pares* dóna *pàtria*.

En parlar de *religió*, el P. Vada no es refereix tant als dogmes com a imatges, santuaris, temples; tampoc els francesos no atacaven els principis de la fe catòlica (Napoleó es confessava creient), el que destruïen eren els elements concrets en què la fe del poble s'afermava. L'escolapi recorda des de la trona que els francesos han

tret de Roma el vicari de Crist; el fet esdevingué el febrer de 1808, quan tropes napoleòniques entraren a Roma i el maig següent incardinaren la ciutat eterna a l'imperi francès. El P. Vada vol fer veure que la destrucció de la religió no comença pels dogmes, sinó per anar desfent l'estructura de l'Església i els seus espais per a la pràctica religiosa.

En una ocasió parla del monarca espanyol, però sense definir-se per cap dels dos en litigi: *han trait à nosres amats Monarcas Carlos quart, y Fernando sete.*

CONCLUSIÓ.

Després de l'anàlisi del sermó, em sembla que podem definir-lo com una peça ardorosa, vehement i vibrant, en la qual es defensa la tradició concretada en el lloc i no en la forma d'estat o de govern. El P. Vada rebutja l'estructura nova d'estat (*nació*, en el sentit de la sobirania nacional) que ha portat Napoleó a França (tot i les limitacions que imposà al sufragi universal), però no es defineix per cap dels dos monarques espanyols que simbolitzen, per a alguns, diferents postures monàrquiques. Té clara la seva adhesió al Pontífex de Roma, com a vicari de Crist i cap de l'Església: això és intocable per a ell.

El P. Jaume Vada era un monàrquic il·lustrat, devot de la monarquia regnant, ja que per a ells escriví *La Fama en lo Parnás*; els últims esdeveniments, però, li feren entrar un dubte i d'antuvi hi posà un interrogant.

Joan Florensa

NOTES.

- 1.- BEULAS, Eloi; DRESAIRE, Albert. *La Guerra del Francès a Mataró (1808-1814)*. Mataró: Patronat Municipal de Cultura, 1989; a les p. 43-44 hi ha un breu resum del sermó del P. Vada.
- 2.- DE RIQUER, Martí; COMAS, Antoni. *Història de la literatura catalana*, vol. 4. Barcelona: Ariel, 1964; p. 700-704.
- 3.- Text íntegre del sermó a POCH, Josep: *Las Escuelas Pías de Mataró. La iglesia de Santa Ana*. Mataró, 1963; p. 101-109.
- 4.- Manuscrit del P. Josep Rius a Arxiu Provincial Escola Pia de Catalunya: B-III-1, núm. 2; la introducció va ser impresa per PICANYOL, Llogari: *Sesenta años de fecunda labor cultural y pedagógica en los colegios de escolapios de Cataluña*. Sabadell, 1966; p. 185-187.
- 5.- El fulletó porta per títol: *Respetuosos afectos con que las Escuelas Pías de la Provincia de Cataluña aplaudían el feliz arribo de sus Magestades el Rey Nuestro Señor Don Carlos IV, la Reyna Nuestra Señora Doña María Luisa y Real Familia ...*; Mataró: Joan Abadal, 1802; p. 20.
- 6.- A més de trobar-se en el fulletó de la nota anterior, també pot llegir-se a POCH: *Op. cit.*, a nota 3, p. 91-100.
- 7.- Publicada per MOLAS, Joaquim. *Poesia neoclàssica i pre-romàntica*. Barcelona: Edicions 62, 1968; p. 80-83.
- 8.- VILAR, Pierre. *Pàtria i nació en el vocabulari de la Guerra contra Napoleó*, a *Assaig sobre la Catalunya del segle XVIII*. Barcelona: Curial, 1973; p. 133-171.
- 9.- MOLINER i PRADA, Antoni. *La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812)*. Barcelona: Edicions 62, 1989; p. 229-258.